

використовується комунікативний підхід, що робить акцент на поліпшенні навиків комунікації, словникового запасу, письмової комунікації, побудування словникового запасу та граматичної точності.

Використана література:

1. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.atcbc.com/index.html>
2. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.studinter.ru/?go=detail&tovar=211>
3. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.etscanada.ca/teachers/listening-reading.php>
4. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.canada-english.com/>
5. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.accessenglish.com/>
6. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.wvli.ca/general-language-program.cfm>

КМИТА Е. В. Методологические аспекты изучения элементов общего английского языка в соотношении с элементами родного языка в Канаде (на базе материалов различных специализированных языковых колледжей и вузов).

В данной статье рассматриваются методологические аспекты изучения элементов разговорного английского языка в сопоставлении с элементами родного языка в Канаде. При этом используются материалы специализированных языковых колледжей и ВУЗ.

Ключевые слова: разговорный английский язык, сопоставление, международный учебный центр, двуязычие, диспетчер, программа подготовки, Канада.

КМИТА Е. V. The methodological aspects of the General English elements', in comparison with the elements of the native language in Canada, learning in Canada (on the basis of the materials of the specialized training colleges and universities).

The methodological aspects of the General English elements', in comparison with the elements of the native language in Canada, learning are described in this article. The materials of the specialized training colleges and universities are used too.

Keywords: the General English language, comparison, international training center, bilingualism, air traffic controller, training program, Canada.

УДК 159.922(075)

**Кучменко О. Б.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті розглядаються та аналізуються методичні підходи до організації викладання біологічних дисциплін в контексті адаптації студентів до умов вузу. Дисципліна "Фізіологія центральної нервової системи" є другою дисципліною біологічного блоку. Зміст цієї дисципліни, а також форми і методи організації навчальної діяльності сприяє продуктивному засвоєнню студентами базових біологічних знань, які необхідні для наступного вивчення цілого ряду

психологічних дисциплін. Крім того, зміст цієї дисципліни також спрямований на підвищення пізнавальної активності у студентів, розвиток їх творчих здібностей, формування основ професійного мислення. У зв'язку з цим провідна роль на цьому етапі належить "правопівкульній" стратегії навчання з використанням форм і методів як традиційних, так і контекстного типу.

Ключові слова: фізіологія центральної нервової системи, пізнавальна активність, право- і лівопівкульна стратегія навчання.

Вивчення дисципліни "Анатомія центральної нервової системи" припадає на I курсі першого семестру – період найбільш інтенсивної адаптації студентів до умов вузу. З огляду на це, процес навчання у рамках цієї дисципліни необхідно вибудовувати таким чином, щоб допомогти студентам-першокурсникам якомога швидше і з найменшою емоційно-психічною напругою подолати труднощі адаптації.

Цьому буде сприяти використання на заняттях як "правопівкульної", так і "лівопівкульної" стратегій навчання з деякою перевагою останньої. Це пов'язано з тим, що одними з факторів, які негативно впливають на процес адаптації і лежать в основі труднощів, які відчувають студенти на початковому етапі навчання у вузі, є недостатньо розвинуте абстрактно-логічне мислення. Курс "Анатомія центральної нервової системи" має великі можливості для розвитку у студентів деяких прийомів логічного мислення (розумових операцій): аналізу, синтезу, порівняння, класифікації, узагальнення і систематизації. Основна робота з розвитку прийомів мислення здійснюється на практичних заняттях, в ході проведення яких студентам пропонуються для вирішення завдання на прості розумові дії, приклади яких представлені нижче:

– *завдання на порівняння*: порівняння – це зіставлення предметів і явищ з метою знаходження схожості і різниці між ними [1]. На розвиток цієї розумової операції спрямовано складання порівняльних таблиць, таких як "Порівняльний аналіз симпатичного і парасимпатичного відділів вегетативної нервової системи", "Порівняльний аналіз соматичної і вегетативної систем". Виконання цього завдання охоплює такі етапи: по-перше, студентам необхідно виявити ознаки, за якими буде проводитись порівняння, по-друге, встановити схожість і різницю, і, насамкінець, зробити узагальнення результатів порівняння у вигляді висновку. Складання таких таблиць пропонується студентам в ролі домашнього завдання, а на наступному практичному занятті проводиться їх обговорення.

– *завдання на класифікацію*: класифікація здійснюється з метою об'єднання об'єктів на підставі їх спільних суттєвих ознак. Ознака, за якою відбувається класифікація, називається підґрунтям класифікації [1]. Для розвитку цієї розумової операції студентам дається завдання самостійно визначити підґрунтя запропонованої класифікації.

– *завдання на узагальнення*: операція узагальнення проявляється в

об'єднанні предметів чи явищ у групи за загальними і суттєвими ознаками [1]. Розвиткові логічної операції узагальнення буде сприяти: 1/ складання узагальнюючих схем по кожній темі курсу; 2/ виконання студентами у ході практичних занять самостійної роботи, в якій передбачені питання на пошук спільних ознак у побудові певних відділень і структур нервової системи.

– *завдання на систематизацію*: систематизація – це упорядкування знань на підставі широких спільних ознак груп об'єктів [1]. Розвитку цієї розумової операції сприяє, наприклад, виконання домашнього завдання на складання систематизованих таблиць з теми “Провідні шляхи головного і спинного мозку”.

Окрім того, для розвитку умінь систематизованих понять студентам пропонуються завдання на складання логічних схем.

Виконання студентами завдань на розвиток прийомів логічного мислення активізує роботу лівої півкулі головного мозку. Для підвищення активності правої півкулі проведення занять супроводжується обов'язковим показом демонстраційного матеріалу з поточної теми (таблиці, муляжі, навчальні відеофільми), які дають змогу студентам наочно уявити морфологію і топографію анатомічних структур, які вивчаються. Окрім того, організується робота з анатомічним атласом, здійснюється виконання студентами малюнків відповідних відділень нервової системи.

Таке поєднання різних методів і методичних прийомів забезпечує гармонійне використання можливостей обох півкуль, що створює нормальний фізіологічний баланс у роботі головного мозку і сприяє зняттю нервово-психічної напруги, що особливо важливо у період адаптації студентів до навчальної діяльності у вузі.

Велике значення у початковий період навчання у вузі має організація системи контролю, яка стимулювала б регулярну підготовку студентів до занять протягом семестру. Це не виключає, а є додатком чи однією із складових до контролю за кредитно-модульною системою. Так, в рамках дисципліни “Анатомія центральної нервової системи” передбачені такі форми контролю знань студентів:

– вхідний контроль знань передбачений для виявлення рівня попередньої підготовленості студентів для вивчення цієї дисципліни, містить завдання з розділу шкільного курсу біології;

– поточний контроль знань здійснюється на практичних заняттях у вигляді виконання студентами протягом 10-15 хвилин тестових завдань;

– проміжний контроль знань проводиться у середині семестру і дає змогу виявити прогалини у знаннях студентів та допомогти їх ліквідувати;

– заключний контроль знань – передбачає семестрову контрольну роботу і екзамен, підготовка до яких дає змогу студентам привести отримані знання з анатомії у цілісну систему.

Узагальнюючи усе вищевикладене, можна зробити такі висновки. З огляду на те, що вивчення дисципліни “Анатомія центральної нервової системи” випадає на початковий етап навчання студентів у вузі, організація дидактичного процесу у рамках цієї дисципліни повинна бути спрямована на більш швидке і ефективно подолання студентами труднощів адаптаційного періоду і активне їх включення у навчальний процес. Цьому буде сприяти, по-перше, використання методів і методичних прийомів, спрямованих на активізацію і подальший розвиток образного і логічного мислення у студентів (тобто гармонійне поєднання “правопівкульної” і “лівопівкульної” стратегій навчання), а по-друге, чітка організація системи контролю знань студентів.

Що стосується дисципліни “Фізіологія центральної нервової системи”, то слід спочатку визначити ціль і мету дисципліни, що вивчається. Метою є формування у студентів уявлення про функціонування організму людини як єдиного цілого, в якому окремі фізіологічні процеси підкорені закономірностям роботи складної цілісної системи, що забезпечується за допомогою нервового і гуморального механізмів регуляції.

Відповідно до мети визначено завдання цієї дисципліни:

- розгляд основних механізмів, закономірностей функціонування і вікових особливостей нервової і ендокринної систем;
- ознайомлення студентів з особливостями впливу порушень функціонування цих систем на психічну діяльність і поведінку людини;
- формування уявлення про єдиний нейрогуморальний механізм регуляції функцій організму.

Відбір змісту дисципліни проводиться на основі ряду принципів: цілісності, системності, розвитку, міждисциплінарності і професійної спрямованості.

Принцип цілісності дає змогу сформувати у студентів уявлення про функціонування організму людини як єдиного цілого, в якому окремі фізіологічні процеси підкорені закономірностям роботи складної цілісної системи, що забезпечується за допомогою нервового і гуморального механізмів регуляції. Внаслідок цього після вивчення нервового механізму регуляції у змісті курсу “Фізіологія центральної нервової системи” слід включити розділ “Гуморальний механізм регуляції функцій організму”, в якому розглядаються основні принципи роботи ендокринної системи, бо їй належить провідна роль у здійсненні цього механізму.

У цілісному організмі нервовий і гуморальний механізми регуляції перебувають у взаємозв'язку, забезпечуючи отримання корисного результату функціонування як окремого органу, системи, так і організму в цілому. У цьому проявляється системність регуляції фізіологічних функцій цілісного організму. Враховуючи вищезазначене, при відборі змісту курсу

“Фізіологія центральної нервової системи” слід орієнтуватися на принцип системності, який дає змогу сформуванню у студентів уявлення про організм людини як саморегулюючу систему, в якому різні анатомо-фізіологічні структури можуть функціонально об’єднуватися на основі виконання одного завдання, утворюючи функціональні системи.

Принцип розвитку реалізується, перш за все, при вивченні теми “Ендокринна система в онтогенезі”, в якій особлива увага приділяється гормональним змінам, які відбуваються у період статевого дозрівання, та їх впливу на психіку і поведінку підлітків.

Окрім того, реалізація цього принципу здійснюється при розгляді теми “Розвиток кори великих півкуль головного мозку”, основне завдання якої – прослідкувати динаміку дозрівання сенсорних, моторних і асоціативних зон кори, акцентуючи увагу на гетерохронності їх розвитку.

Принцип міждисциплінарності проявляється у тому, що кожна тема курсу має міжпредметні зв’язки з певними темами загальнопрофесійних (психологічних) дисциплін.

Принцип професійної спрямованості виражається у тому, що у змісті курсу “Фізіологія центральної нервової системи” містяться питання, які пов’язані з низкою проблем, з якими доводиться стикатися шкільному психологу у своїй практичній діяльності.

Так, наприклад, при вивченні теми “Функціональна міжкульна асиметрія великих півкуль головного мозку” розглядається специфіка функціональної організації мозку ліворуких та її вплив на пізнавальну діяльність. Необхідно дати студентам чітке нейрофізіологічне обґрунтування неприпустимості перенавантаження цих дітей, бо це призводить до зламу індивідуального профілю, який склався природно, і завдасть шкоди психічному здоров’ю дитини.

Також у плані підготовки шкільного психолога важлива тема “Ендокринна система”, і особливо розгляд таких питань, як “Порушення функцій ендокринних залоз, їх причини” і “Ендокринна система в онтогенезі”. Студенти повинні усвідомити, що ендокринні захворювання можуть стати причиною шкільної неуспішності, прояву дезадаптивної поведінки, порушення спілкування дитини чи підлітка у колективі класу. У зв’язку з цим необхідно сформуванню у студентів уміння виявляти за сукупністю фізіологічних і поведінкових проявів порушення роботи ендокринної системи.

Слід також відзначити, що організація навчальної діяльності студентів у рамках дисциплін біологічного блоку спрямована на забезпечення можливості продуктивного засвоєння знань, підвищення пізнавальної активності студентів, розвитку їх творчих здібностей, формування основ професійного мислення. З огляду на це, провідна роль на цьому етапі

належить “правопівкульній” стратегії навчання з використанням форм і методів, як традиційних, так і контекстного типу.

До традиційних форм належать, по-перше, лекції, важливою особливістю проведення яких є проблемне викладення матеріалу більшості тем, що виражається у постановці перед студентами проблеми з наступним її вирішенням. При цьому студенти не тільки сприймають, усвідомлюють і запам'ятовують готову інформацію, але й слідкують за логікою роздумів і доведень, які наводяться викладачем.

Окрім лекцій, до традиційних форм і методів навчання, які використовуються у рамках дисципліни “Фізіологія центральної нервової системи”, належать такі:

– поточні семінари, що спрямовані на обговорення теоретичного матеріалу, його поглиблене вивчення і закріплення;

– вирішення навчальних завдань у рамках проведення практичних занять з метою найбільш повного засвоєння, закріплення, а також усвідомленого застосування студентами теоретичних знань. Студентам пропонується два типи навчальних завдань: а) завдання на прості розумові дії, які сприяють розвиткові деяких прийомів логічного мислення. При вивченні курсу “Фізіологія центральної нервової системи” студенти виконують завдання такого типу: 1) складання порівняльних таблиць. Так, після розгляду нервового і гуморального механізмів регуляції функцій організму студентам пропонується самостійно виявити ряд різниць в їх здійсненні, заповнивши таблицю. Це завдання спрямоване на подальший розвиток прийому порівняння; 2) виконання завдання на розвиток дедуктивного способу роздумів. Так, при вивченні теми “Фізіологія синапсів” після розгляду загальних принципів синапатичної передачі, студентам дається завдання скласти опис роботи конкретного синапсу; 3) завдання на складні розумові дії [2].

Для вирішення запропонованих завдань студенти об'єднуються у групи по 4-5 чоловік. Спочатку обговорення завдань відбувається всередині кожної групи. Потім групи по черзі повинні представити викладачу своє рішення і обґрунтувати його, використовуючи теоретичні знання з теми, що вивчається. При цьому викладач може поставити запитання будь-якому представнику групи, яка відповідає. На підставі усіх відповідей виставляється загальна групова оцінка.

– дидактична гра-змагання з теми “Ендокринна система”. Мета цієї гри – узагальнення, закріплення і систематизація знань про залози внутрішньої секреції, щодо гормонів, які вони виділяють, і основних ендокринних захворювань [2].

Проведення такої гри сприяє активізації пізнавальної діяльності, розвиткові творчих здібностей і навичок у безпосередніх учасників гри.

Окрім того, дидактична гра як колективна діяльність сприяє розвитку комунікативних навичок у студентів.

Серед форм і методів контекстного навчання у курсі “Фізіологія центральної нервової системи” використовуються такі:

– міжпредметний семінар з теми “Основні нейромедіаторні системи мозку”. Мета цього семінару – сформувати у студентів уявлення про фізіологічні механізми формування наркотичної і нікотинової залежності та виникнення ряду психічних захворювань. Знання, які отримані в ході підготовки і проведення такого семінару, по-перше, допоможуть студентам у наступному засвоєнні матеріалу курсу “Клінічна психологія”, а, по-друге, будуть корисні у майбутній практичній діяльності у школі (так, шкільному психологу часто доводиться працювати з підлітками, які приймають наркотичні речовини).

Для підготовки до цього семінарського заняття студенти попередньо об’єднуються у групи по 4-5 чоловік. Кожна група повинна всебічно вивчити одну із запропонованих тем і скласти по ній доповідь.

Семінарське заняття починається з актуалізації знань студентів про побудову і класифікацію синапсів, а також про механізми синаптичної передачі. Перш ніж перейти до слухання доповідей, необхідно зробити вступ про те, що для нормального перебігу всіх психічних процесів необхідні безперебійно функціонуючі синапси. Психоактивні речовини, такі як наркотики, нікотин, порушують процес проведення нервових імпульсів через синапси, заміщуючи при цьому певні нейромедіатори. Саме ці фізіологічні механізми покладені в основу формування наркотичної і нікотинової залежностей. Окрім того, специфічні порушення синаптичних механізмів, які пов’язані із змінами вмісту певного нейромедіатора, можуть привести до виникнення і розвитку нервово-психічних захворювань.

Після такого вступного слова кожній групі студентів надається можливість виступити з доповіддю по обраній темі. Після кожної доповіді інші учасники семінару задають запитання, на основі яких розгортається дискусія. Насамкінець підбиваються висновки обговорення тем, підкреслюється значущість цього матеріалу для наступного вивчення дисципліни “Клінічна психологія”.

– завдання з міжпредметним змістом дають змогу перевірити не тільки знання студентами фізіологічного матеріалу, але й уміння його застосовувати для пояснення впливу фізіологічних особливостей дітей і підлітків на їх психічну діяльність і поведінку. Вирішення таких завдань сприяє формуванню основ професійного мислення майбутніх спеціалістів-психологів.

Таким чином, дисципліна “Фізіологія центральної нервової системи” – це друга дисципліна біологічного блоку. Зміст цієї дисципліни, а також

форми і методи організації навчальної діяльності сприяють продуктивному засвоєнню студентами базових біологічних знань, які необхідні для наступного вивчення цілого ряду психологічних дисциплін, а також спрямовані на підвищення пізнавальної активності у студентів, розвиток їх творчих здібностей, формування основ професійного мислення. З огляду на це, провідна роль на цьому етапі належить “правопівкульній” стратегії навчання з використанням форм і методів, як традиційних, так і контекстного типу.

Використана література:

1. Максименко С. Д. Общая психология / С. Д. Максименко. – М., 1999. – 523 с.
2. Казаков В. Н. Физиология в задачах: учебное пособие / В. Н. Казаков, Б. А. Леках, Н. И. Тарапата. – Ростов н/Д., 1996. – 409 с.

КУЧМЕНКО Е. Б. Методические подходы к адаптации студентов при изучении биологических дисциплин.

В статье рассматриваются и анализируются методические подходы к организации преподавания биологических дисциплин в контексте адаптации студентов к условиям вуза. Дисциплина “Физиология центральной нервной системы” является второй дисциплиной биологического блока. Содержание данной дисциплины, а также формы и методы организации учебной деятельности содействуют продуктивному усвоению студентами базовых биологических знаний, которые необходимы для последующего изучения целого ряда психологических дисциплин. Кроме того, содержание данной дисциплины также направлено на повышение познавательной активности у студентов, развитие их творческих способностей, формирование основ профессионального мышления. В связи с этим ведущая роль на данном этапе принадлежит “правополушарной” стратегии обучения с использованием форм и методов как традиционных, так и контекстного типа.

Ключевые слова: физиология центральной нервной системы, познавательная активность, правополушарная и левополушарная стратегия обучения.

KUCHMENKO O. B. Methodical approaches to adaptation of the students at studying of biological disciplines.

The methodological approaches of organization of teaching of biological disciplines in context of adaptation of students to studies at the university are considered and analyzed in this article. The discipline “Physiology of the central nervous system” is the second discipline of biological unit. The content of this discipline, as well as forms and methods of organization of educational activities contribute to the productive learning by the students of the basic biological knowledge that is necessary for the subsequent study of a wide range of psychological disciplines. In addition, the contents of this discipline is also aimed at increasing cognitive activity of students, development of their creative abilities, formation of foundations of professional thinking. In connection with this leading role at this stage belong to the “right” strategy of education with the use of forms and methods of traditional and context type.

Keywords: physiology of the central nervous system, cognitive activity, “right” and “left” learning strategy.